



NAKON POVRATKA IZ UGANDE, ŽELIM DA SE POSVETIM RAZVOJU SRBIJE

Svojim predanim radom dr Ana Pantelić daje nadu da ljudima koji žive ispod granice siromaštva ipak možemo da pomognemo da neke nove načine

Tekst: Ivana Stanišić Bokić
Foto: Zoran Ilić

Poslednjih deset godina Ana je potpuno posvećena finansijskom opismenjavanju siromašnih i ekonomskom osnaživanju žena, u čemu je imala značajne uspehe u Latinskoj Americi i Africi.

A da bi neko bio toliko uspešan u svom poslu, posebno u oblastima tako značajnim za čovečanstvo, mora tome da bude potpuno posvećen, a Ana to i te kako jeste. U to smo imali priliku da se uverimo kada smo se susreli jednog sunčanog prepodneva u Beogradu, koji je posetila na samo neko-

liko dana, da bi se potom vratila u Boston, a uskoro je čeka dalek i dug put, o kom je veoma uzbuđeno pričala za Original.

Osnovnu školu završili ste ovde, potom srednju, pa osnovne i magistarske studije u Americi, da biste se vratili na doktorske u Srbiju. Kako posmatrate sebe u ta dva različita sistema? Šta su najbolje stvari u svakom od njih, i koje su negativne strane?

– Odrasla sam u porodici koja je izuzetno vrednovala obrazovanje u širem smislu, što je obuhvatalo ne samo akademsko već i neformalno školovanje kroz učešće u mnoštvu vanškolskih aktivnosti. Stručnjaci su

dokazali da je za razvoj mladih neophodno da steknu veštine u različitim oblastima, kao i da su sport i umetnost podjednako važni za razvoj mozga i karaktera kao i matematika i književnost. Uz osnovnu školu sam zato istovremeno pohađala muzičku, matematičku i plesnu školu, trenirala tenis i plivanje, i uvek nalazila vreme da se igram napolju sa društvom iz kraja. Još od detinjstva sam naučila kako da organizujem raspored i da cenim interdisciplinarni razvojni pristup. **Prilika da iskusim različite obrazovne sisteme mi je omogućila da sagledavam društvo kroz različite objektivne. U američkom obrazovnom sistemu mi se dopalo što decu podstiču da budu**

kreativna, da posmatraju svet oko sebe na kritičan način i da rade u timu. Opet, naš sistem školovanja je mnogo zahtevniji kako u sadržaju tako i u disciplini, a posebno u prirodnim naukama. To mi je pružilo jaku podlogu i predstavilo se kao odskočna daska za buduću karijeru. Takođe smatram da je u našem društvu sloboda kretanja manje ograničena nego u Americi, te sam rano stekla osećaj sigurnosti i nezavisnosti koje su mi pomogle u životu, a verovatno me i ohrabrile da se mnogo godina kasnije uputim u Južnu Ameriku i Afriku.

Vaš doktorski rad, a ujedno i knjiga koju ste izdali obrađuju temu suzbijanja siromaštva u zemljama u razvoju i toj temi ste posvetili svoj život. Šta vas je navelo da se odlučite baš za to?

– Fascinira me ljudska snalažljivost. Možda je to nasleđe balkanskog mentaliteta, ali kada ljudi uprkos svim teškoćama ne samo da opstaju već polako, ali sigurno i napreduju, to je i te kako razlog za slavlje. Ta snalažljivost je prisutna svakodnevno kod siromašnih osoba koje, kao za inat, ne prestaju da se bore za bolji život. Jedna od deset osoba na svetu je zarobljena u takozvanom začaranom krugu siromaštva, a velika većina njih živi u manje razvijenim zemljama. **Siromaštvo nije posledica ljudske apatije, već sistema koji uskraćuje prilike za veliki sloj stanovništva, kao i ekonomske nejednakosti koja onemogućava ljudima da se izbore za bolju budućnost.** Čvrsto verujem da će se statistička slika poboljšati kada se lestvice sistema promene i kada se otvore mogućnosti i bolji uslovi za sve građane sveta.

Gde mislite da leži ključ za rešenje tog problema?

– Važno je napomenuti da se stopa siromaštva u svetu već dramatično smanjila. Međutim, da bi se siromaštvo u potpunosti iskorenilo, neophodna su rešenja usmerena na potrebe specifičnih ugroženih i marginalizovanih grupa (osobe sa invaliditetima, etničke manjine, žene i slično). Takođe treba da se usredsredimo na mlade i da im obezbedimo mogućnosti rasta i razvoja koje će im olakšati adaptaciju za budućnost. Kolegama iz struke bih preporučila da započnemo sa sistemskim pristupom, a to podrazumeva direktnu saradnju države sa privatnim i nevladinim sektorom da bismo integrisali diferencijalni pristup. Razlog je jednostavan: panacea ne postoji i nemoguće je osmisliti jedinstveno rešenje koje će svima odgovarati. Takođe smatram da je nemoguće izvesti ovakav poduhvat bez savesne i pametne upotrebe tehnolo-

gije i digitalnih inovacija. U budućnosti ćemo se suočavati sa sve više ekstremnih klimatskih nepogoda, živćećemo u sve gušćim urbanim sredinama, ali ćemo ujedno biti i mnogo više povezani, što će nam olakšati da učimo jedni od drugih. Da bismo uspešno iskorenili siromaštvo, ključno je da promenimo stav prema siromašnim osobama da bismo ih sagledali kao aktivne učesnike koji sami određuju sopstvenu sudbinu, a ne kao pasivne i nevidljive primaocce socijalne pomoći. Nikada nećemo biti uspešni ako ne uključimo same siromašne osobe u proces osmišljavanja i sprovođenja rešenja.

Proveli ste nekoliko godina u Kolumbiji. Kakvu ste situaciju zatekli tamo i kakvim ste promenama svedočili? Koliko je sada drugačije?

– Za vreme magistarskih studija na Bostonskom univerzitetu sam se bavila istraživanjem regiona Latinske Amerike jer sam uočila puno sličnosti sa našim delom sveta, te kada sam 2011. godine videla oglas na internetu za posao u Kolumbiji sa organizacijom Fundación Capital, znala sam da moram da se prijavim. Zatekla sam prelepu zemlju sa vrednim i gostoprmlji-



Žene često izbegavaju da se prijave za poslove ako ne ispunjavaju apsolutno sve uslove. Treba da se borimo protiv društvenih stereotipa, ali i protiv onih koji se nalaze u nama samima jer sumnja u sebe nikada nije dala pozitivne rezultate. Ne dozvolimo da nas to spreči u dostizanju snova

vim narodom, ali, naravno, i sa komplikovanom istorijom, što u suštini nije tako udaljeno od naše priče. Veći je šok bio na poslovnom planu jer je organizacija u tom periodu bila u začecima i uopšte nisam znala šta da očekujem jer tada nisu imali ni veb-stranicu. Po dolasku sam dobila zadatak da pospešim nivo finansijske inkluzije u Kolumbiji i da razvijem tehnološko rešenje za finansijsko opismenjavanje dobitnica socijalne pomoći. To je značilo da treba da osmislim sistem koji bi mogao da funkcioniše za 2,6 miliona siromašnih žena u okviru socijalnog programa uslovnih novčanih transfera. Moja ciljna grupa korisnika je bila većinom nepismena, živela u udaljenim ruralnim područjima, a trebalo je sve to uklopiti u sistem socijalne zaštite u saradnji sa kolumbijskom vladom, koja je bila izuzetno skeptična da će inicijativa uspeti. Uopšte nisam znala odakle da počnem jer u to vreme niko na svetu nije pravio aplikacije namenjene siromašnim korisnicima koje bi se koristile bez prisustva socijalnog radnika (što bi učinilo inicijativu preskupom). Nisam imala alternativu nego da se bacim na rad, provodivši vreme na terenu, u kancelarijama raznih ministarstava i banaka i u neprestanim razgovorima sa kolegama koji su mi pomagali da sklopim slagalicu u glavi. Na kraju je taj rad proizveo i dobre rezultate i **jako sam ponosna na tu inicijativu, kojoj sam dala ime LISTA, jer smo izmislili sistem u kojem lokalni volonteri (žene lideri) dobijaju tablet-računar sa našom LISTA aplikacijom na mesec dana, rotiraju je po svom kraju tako da 20-30 osoba završi kurs, pa potom prolede drugoj osobi. Na taj način može stotinak korisnika da se služi jednim tabletom, što smanjuje troškove programa, a ujedno i ruši stereotipe o siromaštvu jer je manje od jedan odsto njih bilo oštećeno, izgubljeno ili ukradeno, što ukazuje na ozbiljnu želju za napredovanjem siromašnih osoba.** U proteklih sedam godina LISTA je pomogla više od pola miliona korisnika, većinom žena, u 10 zemalja i na tri kontinenta. Štaviše, one je integrisana u socijalnu politiku u više zemalja Latinske Amerike i te države su same preuzele implementaciju inicijative, što znači da je moj rad uticao na poboljšanje njihove socijalne politike i promenu stava prema siromašnima, a još važnije – dovela je do toga da korisnici ove tehnologije steknu veće samopouzdanje, povećaju nivo štednje i smanje prezaduzenost i da dugoročno poboljšaju svoju finansijsku situaciju. Kolumbija je poznata kao preduzimljiva zemlja, te nije ni čudo da je bila i dobar teren za isprobavanje ovakvih inovacija. Možda i oni

imaju određenu dozu inata jer su želeli da budu prvi, da pokažu da ovako nešto može da uspe, a i da naprave pozitivan pomak za svoje siromašne građane.

Uprkos teškoj istoriji, Kolumbijci slove za veoma srećnu naciju. Da li je to i na terenu tako? Ako jeste, šta mislite da je razlog toga?

– Psiholozi i sociolozi su odavno dokazali da je ključ dugog života društvena povezanost. U Kolumbiji je porodica važan deo života, a za siromašne ona služi i kao mreža socijalne zaštite i smatram da je to izuzetno značajno. Sećam se da sam pre selidbe u Latinsku Ameriku pročitala kako su ljudi u tom regionu među najsrećnijima na planeti, što meni nije imalo smisla, gledajući iz ugla nivoa ekonomskog razvoja. Ipak, mislim da su njihov kapacitet za radost, poštovanje prema drugima, kao i prihvatanje teških emocija kroz optimizam, zapravo kritične karike u lancu. Na terenu je to mnogo više upečatljivo, jer su ljudi primorani da se oslone jedni na druge mnogo više nego u gradovima.

Kakva je situacija kada poredite sa ljudima na ovim prostorima? I šta mislite da nas sprečava da tako razmišljamo i živimo?

– Ono što mi se dopada kod nas je da imamo jako mnogo primera mladih koji gledaju na svet sa optimizmom i pozitivnom energijom, ali retko smo izloženi njima u medijima. Ne smemo zanemariti da je stvarna socijalna i ekonomska situacija u zemlji složen problem, otežan ratovima i političkom situacijom. Međutim, kada smo isključivo izloženi negativnim informacijama, teško je ikada pronaći motivaciju za optimizam. Meni lično pomaže da se podsetim na sve ono što je dobro kod nas i na pozitivne primere iz društva. Nažalost, donedavno su stranci – ako su uopšte čuli za Srbiju – znali samo za rat, te se trudim da im uvek istaknem da sam iz Srbije i oslikam sve ono pozitivno o našoj zemlji i društvu, jer smo mi mnogo više nego ratna priča, kao što je Kolumbija mnogo više nego narko-industrija.

Koja je vaša naredna poslovna (i životna) destinacija? I zašto baš to?

– Provela sam dugo godina sa Fundación Capital i bila mi je čast da vodim brojne inicijative u okviru same organizacije, počevši od uspostavljanja odsjeka za razvoj tehnoloških rešenja, kao i integrisanju sistema

za merenje rezultata našeg rada kako bismo bolje donosili odluke o razvoju organizacije. Ključno je bilo za organizaciju što sam nas povezala sa širim svetom i stekla prestižne međunarodne nagrade u okviru socijalnog preduzetništva i inovacija od organizacija kao što su Skoll i Schwab Fondacije, Ashoka, USAID, WSA i slično. Ove godine smo takođe izabrani kao prva investicija Co-Impact filantropske inicijative za postizanje sistemskih promena u domenu ekonomije. To će nam mnogo pomoći da napredujemo u razvijanju sistema za porodice u ekstremnom siromaštvu. Ipak, osetila sam da je došlo vreme za promenu, te kada sam naišla na program mladih talenata UNICEF-a koji je izuzetno prestižan i zahtevan, odlučila sam da se prijavim. Ekskluzivno za vas objavljujem da sam prihvatila ponudu da se priključim timu za socijalnu politiku u UNICEF kancelariji u Ugandi, gde očekujem da ću provesti dve godine, počevši od juna ove godine. Kao u Kolumbiji pre toga, nikada nisam bila u Kampali, tako da opet ne znam šta da očekujem, ali sam otvorena za nove



Ostajem optimista jer sam svedok velikih ulaganja u inovacije, kao i aktivacije mladih, koji unose značajnu dozu energije jer je ova borba zapravo njihova, da nađu mesto za sebe i za budućnost na ovoj planeti i da nastavljaju da prkose ovom surovom svetu i da ga učine lepšim i boljim

avanture. Procenila sam da je UNICEF-ov tim izuzetno sposoban i da su vrlo otvoreni inovaciji, što mi je važno jer teško da bih uopšte razmatrala tu opciju da nisu. Priliku smatram neophodnom za moj profesionalni i akademski razvoj jer će to biti prva prilika da živim u afričkoj zemlji i temeljno razumem suštinu siromaštva u potpuno novom kontekstu. Vrlo sam svesna toga da ne može baš svako da se preseli na drugi kraj sveta, a moram priznati da nije ni meni lako pala odluka, no verujem da ne mogu ozbiljno da se bavim ovim poslom ako ne provedem vreme u zemlji kako bih bolje razumela suštinu problematike siromaštva i rešenja za poboljšanje kvaliteta života. Na ličnom nivou to je neprocenjiva prilika da vidim svet kroz što širi globalni objektiv, a porodica, partner i prijatelji će mi svakako dolaziti u posetu da zajedno upoznajemo Ugandu i region istočne Afrike.

Strahujete li malo od onog što će vas tamo zateći?

– Pa naravno, uvek strahujemo od nepoznatog, ali me više plaši da dozvolim sebi da me taj strah spreči u postizanju ciljeva.

Važno je ovde napomenuti rodnu pristranost jer je činjenica da su muškarci slobodniji ne samo u kretanju i karijeri, već su i spremniji da sebe zamisle na višim pozicijama, dok žene često izbegavaju da se prijave za poslove ako nisu ispunili apsolutno sve uslove jer se plašimo da nećemo savršeno izvršiti posao. Treba da budemo svesni toga i kao žene da se borimo ne samo protiv društvenih stereotipa već i protiv onih koje se nalaze u nama samima jer sumnja u sebe nikada nije dovela do pozitivnih rezultata a muškarci uglavnom ne gube vreme na takve stvari. Zbog toga smatram da moramo hrabro da koračamo i da ne dozvolimo da nas strahovi ili negativne osobe učine da sumnjamo u sebe ili čak spreče u našim poduhvatima i dostizanju snova.

Koje rezultate ćete smatrati ličnim uspehom?

– Ova prilika me motiviše jer predstavlja nov profesionalni izazov i omogućava mi da naučim više o složenosti siromaštva u afričkom kontekstu, te i da učinim važne pomake u okviru njihovog sistema socijalne zaštite. Budući da je Uganda zemlja sa izuzetno puno dece, koja čine čak 57 odsto njihovog stanovništva od 43 miliona, rad UNICEF-a je tamo i te kako potreban jer deci obezbeđuju da ostvare svoje pune po-



tencijale. Moj novi posao će biti jako zahtevan jer je u pospešivanju socijalne politike i zaštite neophodna saradnja sa državnim organima, što znači da se rezultati neće odmah videti. Opet, sistemski pomaci zahtevaju strpljenje, te planiram da svaki uspeh, koliko god da je mali, podelim i proslavim sa kolegama, kao i sa porodicom i prijateljima.

Razmišljate li šta nakon toga? Postoji li nešto što bi za vas predstavljalo najveći izazov?

– Uvek sam zamišljala da ću moći svoje znanje i iskustvo da usmerim ka našem regionu, pa bih volela u budućnosti da

aktivnije podržim rast i razvoj naše zemlje. To sam počela odlukom da doktoriram na Beogradskom univerzitetu i nakon toga objavljivanjem knjige „Suzbijanje siromaštva u zemljama u razvoju“ Instituta za međunarodnu politiku i privredu, ali se nadam da ću u budućnosti moći više da se angažujem i kod nas.

Da li vas i dalje pokreće ista želja kao kada ste počeli da radite?

– Izuzetno cenim što sam odrasla uz toliko primera osoba sa naklonosti ka doživotnom učenju. Moja sestra Nina mi prva pada na pamet, jer je kao enciklopedija znanja i u stanju je da pročita po par knji-

ga na dan. Ona me neprestano podstiče da proširim svoje vidike i gledam na svet kroz različite objektivne koji su inspirisani onim što je pročitala, kao i raznovrsnim svetom i prijateljima koje je upoznala kroz svoje avanture. Drugi primer je moj otac, hirurk, koji nije prestao da uči, a to se nije svodilo samo na medicinu već se aktivno bavio i tehnologijom, muzikom pa čak i poezijom. Slično njemu, majka mi je bila profesor na Fakultetu političkih nauka i nalazila je inspiraciju za predavanja iz celog sveta, što je prenela i na svoje studente. Njen otac, takođe profesor, u devetom je deceniji života ali ne posustaje i svakog dana uči nešto novo. Oni su me svi bodrili u velikom poduhvatu doktoriranja, ali bi se svi složili da je akademska specijalizacija samo jedan korak ka razumevanju ljudi i društva. Što bi rekao Ajnštajn, što više učim, to manje znam. Tako je i kod mene. Želja za znanjem, razumevanjem, povezivanjem, kao i sam prenos znanja... to su ogromni motivatori. Njima tražim kontratežu besmislenosti ratova, bede i siromaštva... Svet je kompleksan i nije uvek lako ostati optimista kad si izložen realnostima života. Ipak, ima i toliko toga lepog da ne smemo gubiti nadu.

Verujete li da postoji nada da će se jednog dana rešiti problem siromaštva u svetu?

– Čak i ako dostignemo prvi cilj održivog razvoja UN-a, a to je iskorenjivanje ekstremnog siromaštva u svetu do 2030. godine, treba imati u vidu da je to samo jedna statistika. Iz siromaštva je relativno lako izaći kada je linija postavljena na prosečne prihode od 1,25 dolara na dan po osobi. Nije neizvodljivo popeti se iznad te linije, ali nije lako tamo ni opstati jer siromaštvo prati ugroženost i često se dešava da se porodice ponovo nađu ispod te granice. Drugo, treba imati u vidu da je kvalitet života odmah ispod i iznad te linije u suštini sličan, tako da je potrebno da uz kvantitativne statistike uzmemo u obzir i one kvalitativne, kao i da pratimo te brojke dugoročno. Ono što me mnogo više brine jesu klimatske promene i kako će one uticati na najsiromašnije osobe jer im je mnogo teže da se adaptiraju na promene i oni su skoro uvek prvi koji pate i stradaju. Opet, ostajem optimista jer svedok sam velikih ulaganja u inovacije, kao i aktivacije mladih, koji unose značajnu dozu energije jer je ova borba zapravo njihova – da nađu mesto za sebe i za budućnost na ovoj planeti, da postanu i ostanu doživotni učenici i da nastavljaju da prkose ovom surovom svetu i da ga učine lepšim i boljim, baš kao za inat. ●